

Rešpekt v Kórejskej kultúre a jeho mediálna prezentácia

Bianka Francistyová – Lucia Škripcová

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na rešpekt v kórejskej kultúre, ktorý si môžeme všímať prostredníctvom každodenných rituálov a praktík. V dobe globalizácie dochádza k stretu kultúr, pričom nekórejské teritória prichádzajú do kontaktu s kórejskou kultúrou. Kórejské seriály patria k jedným z reprezentantov Hallyu, a preto sa príspevok zaoberá porovnávaním mediálne zobrazovaného rešpektu so skutočnými prejavmi. Príspevok načrtáva možnú problematiku učenia sa kultúre prostredníctvom sledovania kórejských seriálov. Prostredníctvom analýzy jednotlivých javov, ako sú neschopnosť povedať nie, neprejavovanie emócií či etiketa pri stolovaní, sme zistili, že kórejské seriály dodržiavajú a reálne odzrkadľujú spoločenské prejavy rešpektu, avšak naďalej využívajú aj prvky masovej kultúry, ktorá napomáha divákovi uniknúť od každodenných povinností či sociálnych väzieb.

Kľúčové slová

Rešpekt, seriály, Južná Kórea, konfucianizmus, masová kultúra.

Úvod

Od detstva sa človek učí, čo je slušné a čo sa patrí, ale rovnako sa aj učí, čo by sa v spoločnosti robiť nemalo. Ak sa pozrieme na jednu z definícií etiky, zistili by sme, že ide o snahu sklbiť teoretické zdôvodňovanie *telos* a praktické zdôvodňovanie ako správne konať v každom konkrétnom čase a mieste.¹ Spoločnosť je dôležitá pre vytvorenie jednotlivých noriem, pretože je jasné, že spoločnosti s odlišnou mentalitou nebudú mať rovnaké kultúrne vzorce. Ako príklad by sme mohli uviesť úklon, ktorý je bežný vo väčšine ázijských krajín. Ak by sme úklon využili v spoločnosti, ktorá nemá tento model vo svojich vzorcoch, stretávame sa s nepochopením gesta. Práve aspekt pochopenia inej kultúry umožňuje ľuďom porozumieť rozdielom v kultúrnych tradíciách rozličných spoločností.

M. Soukup naznačil pomerne zaujímavý fakt, že niekedy stačí vyjsť von z domu na ulicu a stretávame sa s „tými druhými,“ ktorí neuznávajú idoly nášho kmeňa a ich prítomnosť vyvoláva otázky, ako: kto sú tí druhí za riekou, čo sa skrýva za ohradou, a prečo sa správajú tak

¹ MACINTYRE, A.: *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Notre Dame : University of Notre Dame Press, 2007, s. 162.

bizarne?² Práve dané otázky nám napovedajú o priepasti, ktorá zabraňuje pochopeniu inej kultúry, pretože aj napriek záujmu k nej pristupujeme skepticky a odsudzujúco. Nejde ani tak o fakt, že považujeme to, čo sa robí v inej kultúre za zvláštne, ale skôr na ňu nazeráme podľa kritérií nami osvojenej kultúry, a to čo sa nezhoduje s našim štandardom, kladieme do binárnej opozície.

Odlíšnu kultúru je ťažké pochopiť, ak jej nie je človek vystavovaný dlhšiu dobu a ak nemá o to záujem. Keď si pozrieme niekoľko kórejských seriálov, vieme sčasti určiť základné prvky kultúry, ktoré nám naznačujú, ako si ľudia v danej spoločnosti nažívajú, avšak je to len povrchné nazeranie na kultúru. Ak sa nepokúsime pochopiť kultúru hlbšie, nikdy nebudeme schopní porozumieť dôvodom ich konania a samotnú motiváciu. G. Hofstedeho model kultúrnej cibule (cibuľový diagram) nám približuje, ako skutočne percipujeme inú kultúru. Zvyčajne si všímame gestá, oblečenie, architektúru, voľnočasové aktivity a pod., ktoré nazval symbolmi. Aby ju jednotlivec pochopil, mal by však ísť do väčšej hĺbky, čiže spoznať tradičné normy, každodenné rituály a praktiky, či napr. ovládať jazykové obraty. G. Hofstede nazýva všetky vrstvy kultúry praktikami, ktoré zabraňujú jadro kultúry.³ Je celkom pravdepodobné, že ak by sme okrem prvotných symbolov pochopili aj iné vrstvy kultúry, mohli by sme porozumieť aj jej hodnotám. Samozrejme, pochopiť dôvody činov môžeme aj naopak, pričom porozumením hodnôt kultúry chápeme aj samotné rituály, ale aj iné praktiky, ktoré sa v kultúre vykonávajú.

Podľa nášho názoru, aby človek pochopil kultúru čo najlepšie, mal by si uvedomiť, aké sú hodnoty, ale aj normy, zákazy, príkazy, rituály a pod., ktoré sú zaužívané v spoločnosti, v ktorej sa nachádza, alebo s ktorou je v kontakte. Nie je to ľahký spôsob učenia sa kultúre, avšak keď pochopíme dôvody konania ľudí v danej kultúre, nebude nám cudzí samotný čin. G. Hofstede, G. J. Hofstede a M. Minkov tvrdia, že hodnoty kultúry rozdeľujú na binárne opozície ako napr.:

- dobro verzus zlo,
- špinavý verzus čistý,
- škaredý verzus pekný,
- abnormálny verzus normálny,
- morálny verzus nemorálny.⁴

Mohli by sme tiež spomenúť E. T. Hallov ľadovcový model kultúry, ktorý môže byť postavený na slovnom spojení špička ľadovca, a ktorý hovorí o tom, že kultúra v sebe ukrýva omnoho viac aspektov, ako len tie, ktoré prvotne vidíme. V inej kultúre, ktorej nie sme súčasťou, si všímame napr. hudbu, jedlo, pozdravy či zjavné správanie sa ľudí,⁵ avšak uniká nám skrytá časť, pričom práve tá tvorí 90% celkovej kultúry spoločnosti. V našom príspevku sme sa rozhodli zamerať sa na rešpekt v kórejskej kultúre, ktorý si môžeme všimáť prostredníctvom rôznych každodenných rituálov a praktík, pozdravov a pod., ale jeho zmysel je zakorenený hlbšie. Vychádza z náboženstva, ktoré je jednou z oblastí skúmania kultúry.

² SOUKUP, M.: *Kultura: Biokultuologická perspektiva*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2011, s. 11.

³ HOFSTEDE, G. – HOFSTEDE, G. J. – MINKOV, M.: *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. New York : McGraw-Hill, 2010, s. 8-9.

⁴ Ibid, s. 9.

⁵ AKBARI, A.: Spider-Web Lattice vs. Iceberg Theory: Which One Holds Sway over in Cultural Translation? In: *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 2016, Vol. 2, č. 4. s. 59. [online]. [cit. 2021-06-27]. Dostupné na: <https://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/article/view/171/182>

1 Konfucianizmus

Od prvého osídlenia Kórejského polostrova si jeho obyvatelia prešli rôznymi náboženskými etapami. Od šamanizmu a tzv. kórejského náboženstva,⁶ cez taoizmus a budhizmus až po konfucianizmus a kresťanstvo. Podľa najaktuálnejších štatistických údajov z roku 2015 sa viac ako 56 % obyvateľstva nehlási k žiadnemu náboženstvu,⁷ ale praktiky, ktoré sa vykonávajú v kórejskej kultúre dodnes, sú do istej miery spojené aj s budhizmom, ale predovšetkým s konfucianizmom.

Konfucius bol jedným z najvplyvnejších mužov čínskej histórie, ktorý sa zaslúžil o založenie základov konfucianizmu.⁸ Jeho učenie sa zachovalo najmä vďaka rozpravám s jeho žiakmi, ktoré poukazovali na etický charakter jeho učenia. Filozofia jeho etickej koncepcie bola postavená na presvedčení, že človek je morálne dobrý a morálne zlo je len dôsledkom nevedomosti. Podľa Konfuciových myšlienok možno usúdiť, že cnosť, mravný spôsob života či spravodlivá správa vecí verejných je otázkou poznania a dá sa naučiť.⁹ S. Feuchtwang píše, že konfucianizmus je v skutočnosti hľadanie strednej cesty pre uchovanie sociálnej harmónie v súlade s uznávaným princípom *Tianu*.¹⁰ Dopĺňa, že Konfucius kladie dôraz na úctu k predchodcom a k *Tianu*. Do popredia dáva vytváranie obetných oltárov v domoch, alebo vo väčšom kruhu rodiny v halách,¹¹ ktoré boli určené pre uctievanie predkov.¹² Konfucius usporiadal spoločnosť do patriarchálnej hierarchie, pričom tento model mohol platiť pre rodinu, ale aj ako vzor pre celú spoločnosť. K. Werner píše, že základom cnosti bol vzťah medzi rodičmi a deťmi, najmä úcta syna k otcovi.¹³

1.1 Vzťahy, vzájomnosť a synovská oddanosť

Konfucius predovšetkým spomínal 2 typy vzťahov v spoločnosti: vládca - poddaný a otec - syn, ktoré musíme chápať v historickom kontexte doby a zároveň spomenúť, že väčšinu svojich myšlienok aplikoval na vtedajšiu vládu. Konfucius videl tieto dva vzťahy rovnako, nakoľko ako K. Werner tvrdí, že ak má otec vznešený charakter a je ušľachtilým človekom, tak aj členovia

⁶ Nemá oficiálny názov, pretože nikdy sa nestalo oficiálnym náboženstvom. Existuje mnoho pomenovaní, ktoré rôzni autori využívajú. Bližšie vid' WERNER, K.: *Náboženské tradície Asie*. Bratislava : CAD Press, 2009, s. 238.

⁷ Štatistický údaj o náboženskom vyznaní kórejských obyvateľov z roku 2015. [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné na: <https://www.korea.net/AboutKorea/Korean-Life/Religion>

⁸ Latinizovaná forma mena Konfucius, s ktorou prišli katolícki misionári, podľa nášho názoru neadekvátne reprezentuje meno, avšak je zaužívaná v literatúre, a preto ju budeme používať aj v našej práci. Rovnako nazeráme aj na Mencia.

⁹ WERNER, K.: *Náboženské tradície Asie*. Bratislava : CAD Press, 2009, s. 189.

¹⁰ Reprezentuje v konfucianizme, ale aj v taoizme, božský aspekt kozmu, avšak často sa prekladá ako Nebesá. Tian, alebo tiež v čínštine 天, je bytie, na ktoré sa Konfucius v rozpravách niekoľkokrát odvoláva. Vid' WATSON, B.: *The Analects of Confucius*. New York : Columbia University Press, 2007, s. 28-142.

¹¹ Rodina je veľmi podstatná v ázijských krajinách, kde nie len nukleárna rodina je považovaná za dôležitú, ale dôraz sa kladie aj na širšiu rodinu, či dokonca ľudí, ktorí len zdieľajú s rodinou rovnaké meno (zvyčajne hovoríme o rodinných klanoch).

¹² FEUCHTWANG, S.: Chinese religions. In: WOODHEAD, L. – FLETCHER, P. – KAWANAMI, H. – SMITH, D.: *Religions in the Modern World: Traditions and transformations*. London, New York : ROUTLEDGE, 2002, s. 103.

¹³ WERNER, K.: *Náboženské tradície Asie*. Bratislava : CAD Press, 2009, s. 189.

jeho rodiny budú na mravnej výšine. Rovnako ak má tieto vlastnosti aj vládca, budú tak konať aj vládne vrstvy, nižší podriadení i poddaní.¹⁴ Preto Konfucius odpovedá na otázku o vládnutí tak, že by sme mali nechať vládcu byť vládcom, poddaného poddaným, otca otcom a syna synom.¹⁵ Týmito slovami naznačil, že každý má v spoločnosti svoje miesto a snažil sa prinavrátiť do nej poriadok. So známymi Piatimi nemennými vzťahmi prišiel až jeho žiak Mencius. Hovoril o vzťahu medzi *otcom – dieťaťom, vládcom – ministrami, manželom – manželkou, starším – mladším a priateľmi*.¹⁶ Každému vzťahu pripísal charakteristickú vlastnosť, pričom tvrdil, že medzi otcom a dieťaťom je náklonnosť, medzi vládcom a ministrami je spravodlivosť, medzi manželom a manželkou rozdielnosť, medzi starším a mladším nadriadenosť a medzi priateľmi vernosť.¹⁷ Každý zo vzťahov a vzájomných aktov je popísaný bližšie v jednotlivých rozpravách, ako príklad môžeme uviesť vzťah vládcu a poddaného. Keď sa žiaci pýtali Konfucia, ako by sa mal vládca správať k ministrom a ako by mali ministri slúžiť vládci, odpovedal pomerne jednoducho, avšak všetko nadväzovalo na etickú koncepciu, ktorej sa Konfucius držal. Tvrdil, že vládca by sa mal ku svojim ministrom správať podľa zvykov a ministri by mali byť svojmu vládci verní.¹⁸

S. Feuchtwang tvrdí, že okrem rodiny je dôležitá aj vzájomnosť zodpovednosti v osobných vzťahoch či extenzia synovskej oddanosti poddaných k vládci.¹⁹ Pre zaujímavosť, približne sto rokov po základnom definovaní Piatich nemenných vzťahov prichádza konfuciánsky učenc Dong so skráteným rozdelením, prostredníctvom ktorého tvrdí, že vzťahy nie sú založené na sociálnom konštrukte, tak ako to tvrdil Konfucius či Mencius, ale skôr ich považuje za vyjadrenie kozmologických princípov *yin* a *yang*. Dong tvrdil, že lord je *yang* a vazal je *yin*, otec je *yang* a syn je *yin*, manžel je *yang* a manželka je *yin*, pričom žiaden *yin* sa nemôže pohnúť samostatne. Preto je vazal závislý od lorda, syn od otca, manželka od manžela, *yin* od *yang* a Zem od Nebies.²⁰ Princíp *yin* a *yang*, ktorý vychádza z taoizmu, prezentuje koncept dualizmu a poukazuje na jav, že aj opozitá, ktoré na seba nadväzujú, dokážu nájsť harmóniu.²¹ Dong bol jedným z mála učencov, ktorí vychádzali vo svojich myšlienkach z taoizmu.

Okrem samotného určenia vzťahov, či už podľa sociálneho konštruktu, alebo podľa kozmologického princípu, Konfucius zdôrazňoval vzájomnosť. Pretože nie len dodržiavanie Piatich nemenných vzťahov je dôležité, ale rovnako dôležité je aj to, akým spôsobom človek vedie svoj život. Mnohí poznajú a držia sa zlatého pravidla: *nerob to, čo nechceš, aby iní robili*

¹⁴ Ibid. s. 190.

¹⁵ Ibid. s. 82.

¹⁶ VAN NORDEN, B. W.: *Mengzi: with Selections from Traditional Commentaries*. Indianapolis : Hackett Publishing Company, Inc, 2008, s. 71.

¹⁷ BLOOM, I. (ed.): *Mencius*. New York : Columbia University Press, 2009, s. 57.

¹⁸ WATSON, B.: *The Analects of Confucius*. New York : Columbia University Press, 2007, s. 121.

¹⁸ VAN NORDEN, B. W.: *Mengzi: with Selections from Traditional Commentaries*. Indianapolis : Hackett Publishing Company, Inc, 2008, s. 29.

¹⁹ Por. FEUCHTWANG, S.: Chinese religions. In WOODHEAD, L. - FLETCHER, P. – KAWANAMI, H. – SMITH, D.: *Religions in the Modern World: Traditions and Transformations*. London, New York : ROUTLEDGE, 2002, s. 103.

²⁰ *Three Fundamental Bonds and Five Constant Virtues*. In: CHENG, L.: *Berkshire Encyclopedia of China*. Great Barrington : Berkshire Publishing Group, 2009, s. 2253.

²¹ *The hidden meanings of yin and yang – John Bellaimey*. [online]. [cit. 2021-07-01].

Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=eZmR9Attpyc>

tebe.²² Toto pravidlo tiež prichádza s očakávaním, že ak robíme niečo pre iných, urobili by to aj oni pre nás. V prípade rešpektu zvyčajne očakávame rešpekt od osoby, ktorú rešpektujeme. M. Sahlins vo svojej práci hovorí o troch typoch vzájomnosti: *všeobecná*, *vyrovnaná* a *negatívna*.²³ Vo všeobecnej vzájomnosti ide o akt darovania či náklonnosti bez očakávania spätnej akcie. V prípade vyrovnanej vzájomnosti sa však očakáva recipročná reakcia, či už v podobe darovania alebo zabezpečenia blízkej osoby. Negatívna vzájomnosť pripomína vyrovnanú, avšak cieľom obdarovávateľa je získať od obdarujúceho čo najviac. Ak by sme mali poukázať na vzájomnosť v kórejskej kultúre, najčastejšie sa stretávame s vyrovnanou a všeobecnou vzájomnosťou, ktoré sú do veľkej miery súčasťou synovskej oddanosti.

Konfucius vo svojich výrokoch niekoľkokrát vyzdvihol dôležitosť *xiào* (synovskej oddanosti). Poznamenal, že synovská oddanosť môže byť prirovnaná k iným formám rešpektu.²⁴ V kórejskej kultúre je pomerne časté, že dieťa daruje svojim rodičom prvú výplatu, alebo aspoň z nej nakúpi darčeky pre svojich blížnych. Tento akt naznačuje vďačnosť dieťaťa svojim rodičom za to, že ho vychovali, ale synovská oddanosť môže mať aj iné formy, pričom sú prípady, keď sa rodina stará o jej najstarších členov. Zvyčajne ide o manželky najstarších synov, ktoré nesú úlohu *jibsaram*.²⁵ Práve o tomto aspekte synovskej oddanosti by sme mohli povedať, že vychádza z pôvodnej konfuciánskej knihy *The Twenty-four Filial Exemplars*, ktorá posilnila vtedy už dostatočne silnú patriarchálnu spoločnosť a nabádala synov, aby žili so svojimi rodičmi a podriadili sa ich pokynom.²⁶

2 Rešpekt, ľudská dôstojnosť a koncept zachovania tváre

Ako sme už na začiatku spomínali, kórejská spoločnosť v dnešnej dobe neinklinuje k náboženstvu, avšak dodržiava tradície a praktiky, ktoré boli odovzďované z generácie na generáciu. Jednou z týchto praktík je samotný rešpekt. Ten je dôležitý vo všetkých smeroch spoločenského života. Rešpekt je v kórejskej kultúre veľmi zjavný, keďže sa používa pri verbálnej, ale aj neverbálnej komunikácii. Od mala sa deti učia používať náležité slová a správne tvoriť vety, ktoré by použili pri komunikácii so staršími osobami, rovesníkmi či mladšími.

B. De Mente tiež tvrdí, že aj keď niektoré konfuciánske tradície čiastočne vymizli z dnešnej kórejskej kultúry, rešpekt, ktorý je jedným zo základných aspektov konfucianizmu, je naďalej prítomný a veľmi dôležitý pre fungovanie kórejskej spoločnosti.²⁷ Rešpekt, rovnako ako aj v západnej kultúre, môžeme rozdeliť na dva typy: *nútený rešpekt* a *úprimný rešpekt*.²⁸ Nútený rešpekt vychádza z konfuciánskych vzťahov, najmä medzi staršími a mladšími a medzi nadriadenými a podriadenými, kedy napr. mladší musí byť vždy úctivý k staršiemu, pričom sa

²² Por. WATSON, B.: *The Analects of Confucius*. New York : Columbia University Press, 2007, s. 80.

²³ Bližšie viď SAHLINS, M.: *Stone Age Economics*. Chicago, New York : Aldine – Atherton, 1972, s. 193-195.

²⁴ WATSON, B.: *The Analects of Confucius*. New York : Columbia University Press, 2007, s. 136.

²⁵ Kórejsky *집사람*, alebo tiež človek v domácnosti. Tento termín sa používa pre manželky, ktoré nemajú, resp. môžu mať prácu, ale tiež sa starajú o domácnosť a o starších členov rodiny, ako aj o deti a všetkých príbuzných.

²⁶ *Filial Piety*. Three Fundamental Bonds and Five Constant Virtues. In: CHENG, L.: *Berkshire Encyclopedia of China*. Great Barrington : Berkshire Publishing Group, 2009, s. 814.

²⁷ DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008, s. 140.

²⁸ *Ibid.*

tento rešpekt zakladá na sociálnom konštrukte kórejskej spoločnosti. Úprimný rešpekt sa podobá konceptu západnej kultúry a je postavený na skúsenosti s inou osobou. Nútený a úprimný rešpekt, s ktorým pracuje B. De Mente, podobne naznačil aj S. Darwall, ktorý pokračuje v kantovskej tradícii, že každý človek má právo byť rešpektovaný. S. Darwall rozdeľuje rešpekt na dva typy: *rešpekt uznania* a *rešpekt hodnoty*.²⁹ Prvému z nich pripisuje všeobecnú platnosť a tvrdí, že každý človek má nárok byť rešpektovaný ako osoba. Rešpekt hodnoty je odlišný od rešpektu uznania, keďže si zakladá na tom, že objektom rešpektu sú ľudia alebo vlastnosti, ktoré poukazujú na ich excelentnosť alebo ich zapojenie sa v nejakej špecifickej činnosti.³⁰ Inými slovami môžeme povedať, že každá ľudská bytosť má právo byť rešpektovaná ako osoba a zároveň môže, ale nemusí byť rešpektovaná ako osoba v istej pozícii sociálneho konštruktu. Tento aspekt však nefunguje v kórejskej kultúre. V Kórei platí, že každý človek má právo byť rešpektovaný ako osoba, a zároveň je vždy súčasťou spoločenského konštruktu.

Je pomerne ťažké definovať ľudskú dôstojnosť, ale existuje niekoľko spôsobov interpretácie, ako by sme tento pojem mohli uchopiť. Azda najznámejšie sú: *aristokratická*, *kantovská* či *kresťanská tradícia*, ktoré aj keď sú v istých aspektoch odlišné, zhodujú sa v minimálne v jednom bode tvrdiac, že každá osoba má právo na ľudskú dôstojnosť v akejkoľvek forme. V kórejskej kultúre je dôstojnosť považovaná za dôležitý element povahy Kórejčanov. B. De Mente tvrdí, že práve dôstojnosť umožňuje Kórejčanom udržať si svoje miesto v spoločnosti a jej dôležitosť sa rozvinula najmä vďaka historickému kontextu, pričom v minulosti bola dôstojnosť jedinou vecou, nad ktorou mal kontrolu aj obyčajný ľud.³¹ Od konca dynastie Joseon (1392-1897), ktorá striktno dodržiavala konfuciánsku kultúru, prešlo už viac ako 100 rokov, avšak dôstojnosť je aj naďalej dôležitou súčasťou kórejskej modernej kultúry. Dodržiavanie sociálnych noriem, konať s rešpektom či napr. neodvrávať nadriadeným sú považované za dôležité súčasti udržania si svojej dôstojnosti. B. De Mente dopĺňa, že dôstojné správanie sa aj v nepriaznivej situácii, ktorej človek čelí, umožňuje jednotlivcovi udržať si tvár.³²

Pre Kórejčanov je dôležité uchovať si tvár pred ostatnými. Ak by sa napríklad nedostali na prestížnu vysokú školu, mohli by sa stať cieľom nechcenej pozornosti. Dobré vzdelanie, ale najmä prestížna vysoká škola, umožňuje jednotlivcovi uchovať si tvár. Ďalším príkladom je rozvod, pričom problémom aj naďalej zostáva rodová nerovnosť, nakoľko spoločnosť bude obviňovať ženu z rozpadu manželstva. Z tohto dôvodu môže dôjsť až k zatajeniu týchto skutočností, len aby sa uchovala jednotlivcova tvár a jeho postavenie v spoločnosti. Práve to je dôvod prečo Kórejčania môžu konať aj v rozpore s vlastnými zásadami a morálkou, pretože od

²⁹ Anglický originál *recognition respect* a *appraisal respect*. Bližšie pozri DARWALL, S. L.: Two Kinds of Respect. In: *Ethics*, 1977, vol. 88, č. 1, s. 38-39. [online]. [cit. 2021-06-27]. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/2379993?read-now=1&refreqid=excelsior%3A79633793f0e147f4f9335e4d11f6a3b2&seq=3#page_scan_tab_contents

³⁰ Por. DARWALL, S. L.: Two Kinds of Respect. In: *Ethics*, 1977, vol. 88, č. 1, s. 38. [online]. [cit. 2021-06-27]. Dostupné na:

https://www.jstor.org/stable/2379993?read-now=1&refreqid=excelsior%3A79633793f0e147f4f9335e4d11f6a3b2&seq=3#page_scan_tab_contents

³¹ DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008, s. 45.

³² DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008, s. 45

mladého veku sú Kórejčania učení tomu, že najdôležitejšie je, ako človeka vnímajú iní. Pri pracovaných vzťahoch s Kórejčanmi by si zahraničná strana mala dávať pozor na aké gestá používa, nakoľko neprávna formulácia vety a nepoužitie honorifikačných slov, alebo použitie nevhodného gesta môžu spôsobiť stratu tváre pre Kórejčana.³³ Práve to je jeden z dôvodov, prečo Kórejčania oceňujú prejavy rešpektu od iných ľudí, ktorí nie sú znalí v kórejskej kultúre a etikete.

Teória kultúry je však len jednou z rovín, z ktorých sa dokážeme učiť novým poznatkom. Mnoho ľudí sa snaží naučiť zvyky a tradície iných kultúr prostredníctvom mediálnych produktov, ako sú napr. filmy a seriály. Tie na jednej strane ponúkajú zdroj zábavy a spôsob trávenia voľného času, na druhej strane je však otázne, či pracujú s prejavmi rešpektu v kultúre exaktne a či by sme ich (v teoretickej rovine) mohli považovať za „dobrých učiteľov“ kórejských zvykov a tradícií. V nasledujúcom výskume sa preto zameriame na prejavy rešpektu a ich medializovanú podobu vo vybraných seriáloch, pričom následne budeme komparovať ich medializovanú podobu a reálne praktiky. To všetko s cieľom, aby sme odpovedali na otázku, či sú medializované prejavy rešpektu totožné s reálnymi a či je možné považovať ich za istú formu učenia sa inej kultúre.

3 Metodológia výskumu

Výskumná vzorka, na ktorej budeme pozorovať prejavy rešpektu, sú kórejské seriály odvysielané televíznymi stanicami *Korean Broadcasting System (KBS³⁴)*, *Seoul Broadcasting System (SBS)*, *Total Variety Network (tvN)*, *Munhwa Broadcasting Corporation (MBC)* od januára 2015 do decembra roku 2020. Rozhodli sme sa analyzovať nasledujúce seriály, ktoré majú v priemere 16 epizód:

- **SBS:** *A Girl Who Sees Smells* (2015), *Legend of the Blue Sea* (2016), *Suspicious Partner* (2017), *The Last Empress* (2018), *Doctor John* (2019), *Backstreet Rookie* (2020);
- **KBS:** *Blood* (2015), *Descendants of the Sun* (2016), *Fight for My Way* (2017), *Radio Romance* (2018), *Angel's Last Mission: Love* (2019), *Do Do Sol Sol La La Sol* (2020);
- **MBC:** *Kill Me Heal Me* (2015), *W* (2016), *I'm Not a Robot* (2017), *Tempted* (2018), *Extraordinary You* (2019), *Find Me in Your Memory* (2020);
- **tvN:** *Reply 1988* (2015), *Another Miss Oh* (2016), *A Korean Odyssey* (2017), *Encounter* (2018), *Crash Landing on You* (2019), *It's Okay to Not Be Okay* (2020).

Kategórie, ktoré budeme sledovať, sú: neschopnosť povedať nie, zdržanlivosť pri prejavovaní emócií a rešpekt pri stolovaní. Stanovené praktiky sú len zlomkom každodenných prejavov, ktoré Kórejčania vykonávajú, avšak poukazujú na rozličné aspekty zobrazovania rešpektu, ale rovnako aj zachovania si tváre, ako sme o nich hovorili v predchádzajúcej časti. K analýze pristupujeme prostredníctvom opätovného vracania sa k seriálom po kritickej reflexii teoretických východísk, ktoré sa dotýkajú nami analyzovaných javov a následnej diskurzívnej analýze, o ktorej R. Sedláková hovorí, že sa snaží o interpretáciu textov v kontexte kultúry.³⁵

³³ Por. DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008, s. 46.

³⁴ Pod skratkou KBS zahŕňame kanály KBS 1 a KBS 2.

³⁵ SEDLÁKOVÁ, R.: *Výzkum médií*. Praha : Grada Publishing, 2014, s. 426.

Je potrebné pripomenúť, že uchopenie diskurzívnej analýzy môže mať viacero smerov, avšak my budeme nazerať na problematiku prostredníctvom lingvistickej diskurzívnej analýzy T. van Leeuwena, ktorý okrem iného pracuje s pojmom sociálna semiotika.

Na prejavy rešpektu v kórejských mediálnych produktoch budeme nazerať ako na zobrazovanú realitu, ktorú porovnáme so skutočným vykonávaním každodenných praktík Juhokórejčanov. Berieme do úvahy, že častokrát ide o zveličené zobrazovanie reality, ktoré nie vždy zodpovedá skutočnosti. Na druhej strane ide o zobrazovanie skutočnosti ľuďmi, ktorí v kórejskej kultúre žijú, a preto budeme brať mnoho z uvádzaných príkladov za vhodné na analýzu a poukázanie rituálov a každodenných praktík, ktoré sa často vykonávajú s úmyslom zachovať si ľudskú dôstojnosť či tvár. Nebudeme venovať pozornosť scénam, ktoré sú v seriáloch určené na posun deja či vývoj postavy, pretože nemusí ísť o reálne zobrazenie prejavu rešpektu a mohlo by to ovplyvniť objektivitu výskumu.

4 Diskurzívna analýza

4.1 Biela lož a neschopnosť povedať nie

Moderná kórejská spoločnosť aj naďalej zastáva konfuciánske idey, že ak sa rozprávate s nadriadeným, hosťom alebo cudzincom, je vhodné, aby ste boli úctiví. B. De Mente spomína fakt, že Kórejčania len zriedka prejavujú priame negatívne odpovede, najmä keď sa rozprávajú s nadriadenými alebo s hosťami.³⁶ Namiesto toho sa stretávame s odpoveďami ako sú: *popremýšľam nad tým, to bude zložité, možno*, alebo ako je to znázornené najčastejšie v kórejských seriáloch, mlčia. Ak sa pozrieme na príklad v seriáli *Suspicious Partner* (ep. 2), všimli by sme si, že hlavnému hrdinovi Noh Ji-wookovi prikázali jeho nadriadení, aby vzal prípad, ktorý je v rozpore s jeho vlastným presvedčením. Napriek tomu svojim nadriadeným nič nepovie, radšej mlčí, ako by mal ísť proti ich želaniam. Verí v to, že hlavná hrdinka Eun Bong-hee je nevinná, avšak keď sa ho jeden z nadriadených Jang Moo-young opýta, či tiež verí vo vinu obvinenej, tak mlčí. S takýmto javom sa v seriáloch stretávame pomerne často, pričom by sme mohli povedať, že mlčanie znamená pritakanie. A hoci môžeme povedať, že nešlo o Noh Ji-wookov zámer, neoponoval svojmu nadriadenému, i keď s ním nezdieľal rovnaké názory. Jang Moo-young nebol jeho priamy nadriadený, avšak bol vyššie spoločensky postavený ako hlavný hrdina, a preto je pochopiteľné, prečo sa mu nepostavil na odpor. Išlo o rešpekt voči staršej a zároveň o rešpekt voči vyššie spoločensky postavenej osobe. Jang Moo-young pochopil jeho mlčanie ako pritakanie, tak ako sa s tým stretávame pomerne často v kórejských seriáloch, aj keď ticho by nemalo automaticky znamenať áno. Neschopnosť oponovať môžeme pozorovať aj v seriáloch: *Descendants of the Sun* (ep. 5), *A Girl Who Sees Smells* (ep. 2) a *Kill Me, Heal Me* (ep. 8).

Ako ďalší príklad môžeme uviesť seriál *W*, a hoci ide o fantasy žáner, seriál obsahuje prvky, ktoré obsahujú zobrazované prvky reality. *W* rozpráva príbeh Oh Yeon-joo, ktorá sa nedopatrením dostane do webtoon, ktorý kreslí jej otec. Tam sa stretáva s hlavným hrdinom kresleného komiksu Kang Chulom, ktorý sa snaží poznať jej identitu a odkiaľ prišla. V tretej epizóde dochádza ku konfrontácii hlavných hrdinov, pričom Kang Chul mieri zbraňou na Oh Yeon-joo a chce poznať odpovede na svoje otázky s hrozbou, že ak neodpovie do 10 sekúnd,

³⁶ DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008, s. 86.

zastreli ju. Oh Yeon-joo, ktorá čítala webtoon posledných 7 rokov vedela, že by toho nebol schopný, a preto sa vyhýba odpovediam. Nie však kvôli tomu, že Kang Chul by ju nebol schopný zastreliť, ale ako to ona vysvetľuje, robí to pre jeho dobro. Tvrdí, že by bol nešťastný. Inými slovami môžeme povedať, že sa snaží chrániť jeho *kibun*,³⁷ alebo tiež jeho pocit šťastia. S rovnakým javom sa stretávame aj v skutočnosti, pričom aj L. Kohls spomína, že Kórejčania radšej povedia bielu lož, resp. mlčia, ako by mali povedať nepríjemnú skutočnosť. Nerobia to kvôli tomu, že chcú niekoho oklamať, ale sa snažia chrániť svoju tvár, či tváre iných.³⁸ Ak Kórejčan použije typickú bielu lož, nehovorí nie, či mlčí, nerobí to preto, aby vás oklamal, ale v skutočnosti sa snaží byť slušný a nechce narušiť vaše šťastie. Snahu udržania *kibun* môžeme sledovať aj vo vzťahu medzi hlavnou hrdinkou a jednou z osobností hlavného hrdinu, ktorý trpí mnohopočetnou poruchou osobnosti v seriáli *Kill Me Heal Me* (ep. 5) či vo vzťahu medzi hlavnými hrdinami v *Another Miss Oh*, kde bol pocit šťastia narušený až v 11. epizóde. Zaujímavým príkladom je tiež fantasy seriál *A Korean Odyssey*, kedy ku koncu hlavná hrdinka nepovie, že musí zomrieť, aby zachránila svet, nakoľko nechce narušiť *kibun* ostatných okolo seba.

Najčastejšie sa s týmto javom stretávame v kórejských seriáloch najmä pri komunikácií so staršími či vyššie postavenými osobami, avšak výnimkou nie je ani rešpekt voči mladším, či nižšie spoločensky postaveným osobám. Seriál *Encounter* (ep. 1) poskytuje príklad aj na tento ojedinelý jav počas scény v aute, kedy hlavná hrdina a riaditeľka hotela Cha Soo-hyun povie, že by si dala na odpočívadle ramen. Sekretárka Jang Mi-jin jej začne vysvetľovať, že sa bojí čo by sa mohlo stať, ak by ich chytili novinári, avšak dodáva, že ak na tom trvá, tak sa s ňou pôjde najesť. Cha Soo-hyun si uvedomuje nesúhlas svojej sekretárky a jej nechut' ísť s ňou dať si ramen, a preto dodá, že išlo o žart. Keď však sekretárka aj šofér odídu z auta von, Cha Soo-hyun povie nahlas, že ramen chutí najlepšie na odpočívadlách. Je pomerne ťažké určiť, či Jang Mi-jin skutočne uverila tomu, že išlo o žart, avšak divákovi je evidentné, ako sa cítila Cha Soo-hyun. Nechcela narušiť *kibun* svojej sekretárky, a preto zmenila svoju otázku, ktorou naznačila, že by si ramen dala, na bielu lož s tvrdením, že išlo o žart. Nestranným pozorovateľom bol v tomto prípade šofér Nam Myeong-sik, ktorý si všimol, že Cha Soo-hyun skutočne chcela ramen, avšak nič nepovedal, pretože rešpektoval vyjadrenie riaditeľky, i keď vedel, že nešlo o žart. Aj v seriáli *Descendants of the Sun* (ep. 5), si môžeme všimnúť podobný jav pri scéne, kedy sa Seo Dae-yong rozpráva s otcom svojej priateľky Yoon Gil-Joonom.

Biela lož, mlčanie v prípadoch, kedy by sa postava mala vyjadriť, či neschopnosť povedať nie sa v kórejských seriáloch prejavuje pomerne často. V priemere sa s jedným z vymenovaných stretáme aspoň raz počas celého seriálu. Častejšie sa s neschopnosťou povedať nie stretávame v seriáloch, kde sú postavy na odlišných spoločenských úrovniach, čiže hovoríme o seriáloch odohrávajúcich sa vo firmách či verejných inštitúciách, kde sa stretávame s nerovnakým spoločenským postavením alebo generačným rozdielom. Z tohto dôvodu je biela lož menej pravdepodobná v seriáloch, kde hrajú postavy, ktoré majú rovnaký vek, či spoločenské postavenie. Zobrazovaná realita zodpovedá skutočnosti, avšak je nutné podotknúť, že sa čím

³⁷ Kórejsky 기분 alebo tiež pocit blaha, šťastie, nálada a pod., ktorý by sa mohol narušiť, ak by bola niekomu povedaná nepríjemná skutočnosť.

³⁸ KOHLS, L. R.: *Learning to Think Korean: A Guide to Living and Working in Korea*. London : Nicholas Brealey Publishing 2001, s. 19.

ďalej, tým viac odchádza od využívania bielej lži, či neschopnosti hovoriť nie, najmä v biznise, či iných oblastiach, kde je nutné odpovedať jednoznačne.

4.2 Zdržanlivosť pri prejavovaní emócií

Zdržanlivosť pri prejavovaní emócií, najmä frustrácie, sa v Kórei považuje za jednu z najdôležitejších cností. Aj B. De Mente tvrdí, že udržanie emócií na uzde aj pod tlakom je vysoko vážená vlastnosť v tradičnej kórejskej spoločnosti.³⁹ Keď porovnáme povahu Kórejčanov v seriáloch a ich povahu v skutočnosti, zistili by sme, že zobrazované postavy sú zanietenejšie, výbušnejšie a prejavujú viacej emócií ako typickí Kórejčania. Na druhej strane je nutné povedať, že práve takéto povahy častokrát lákajú divákov, pričom splňajú úlohu masovej kultúry. Kladieme dôraz na úlohu pomáhať divákovi zbaviť sa nudy a zabaviť ich. H. Pravdová spomína jej viaceré atribúty, avšak pri kórejských seriáloch a potláčaní emócií najlepšie aplikujeme únikovú funkciu,⁴⁰ ktorej úlohou je pomôcť divákovi uniknúť z každodenného sveta, či dopomôcť mu odviazať sa od sociálnych väzieb, ktoré ho držia v jeho bežnom živote. Diváci môžu počas sledovania seriálov prejavovať svoje autentické emócie, ktoré inak musia potláčať v reálnom svete. Preto sa častokrát môžeme stretnúť s divákmi, ktorí vyjadrujú nespokojnosť so šéfmí postáv v seriáloch, alebo sa dokážu vžiť do úlohy hlavných hrdinov a spolu s nimi prejavujú svoju frustráciu, ktorú v prípade rovnakej situácie v skutočnosti potláčajú. Je nutné podotknúť, že prejavovanie emócií úzko súvisí s konfuciánskou tradíciou, a preto sa môže zdať, že ide o dva rovnaké javy, avšak zachovanie si tváre potlačením emócií je trochu odlišné, nakoľko pri klamstve môže dochádzať aj ku prejaveniu prehnanych, častokrát pozitívnych emócií, aj keď ide o klamlivé reakcie.

Skvelým príkladom, ktorý odzrkadľuje nami analyzovaný jav je vzťah rodiny hlavnej hrdinky Sung Duk-seon v seriáli *Reply 1988*. Nakoľko je prostredným dieťaťom, častokrát na ňu jej rodičia neberú ohľad, keďže jej staršia sestra chodí na univerzitu a tiež má mladšieho brata, ktorý v rodine zastáva úlohu *maknae*, čiže najmladšieho člena, ktorému je častokrát všetko odpustené. V scéne, kedy im ich rodinný známy kúpi grilované kura a povie jej, že kuracie stehná sú pre ňu, poďakuje sa mu a odnáša kurča domov. Keď jej matka Lee Il-hwa rozdeľuje stehná, jedno dá staršej sestre a druhé mladšiemu bratovi. Na výraze Sung Duk-seon je vidieť sklamanie, že nedostala stehno, avšak predpokladáme, že danú skutočnosť ani nespomenula kvôli tomu, že by jej rodičia boli sklamaní. Ak by sme mali poukázať na potláčanie emócií, musíme spomenúť scénu s narodeninovou oslavou. Každý rok Sung Duk-seon oslavuje svoje narodeniny spolu so sestrou, keďže jej narodeniny sú o tri dni neskôr. Sung Duk-seon oznámi svojim rodičom, že tento rok s ňou nechce oslavovať, avšak keď prídu narodeniny jej sestry, rodina sa rozhodne osláviť ich naraz. Hoci v tejto scéne dochádza k vyhroteniu situácie prostredníctvom konfrontácie Sung Duk-seon a jej rodičov, dozvedáme sa, že hlavná hrdinka chcela oslavovať svoje narodeniny osobitne už niekoľko rokov. Toto zistenie je markantné, nakoľko trvalo Sung Duk-seon roky, kým prejavila frustráciu. Inými slovami môžeme usúdiť, že akceptovala rozhodnutie svojich rodičov a oslavovala svoje narodeniny so staršou sestrou, aj keď to nechcela. Hoci každoročne opakovala, že chce osláviť svoje narodeniny sama, robila to mierne, nie

³⁹ DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008, s. 67.

⁴⁰ PRAVDOVÁ, H.: *Determinanty kreovania mediálnej kultúry*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2009, s. 72.

agresívnym spôsobom, a tak rodičia ignorovali jej prianie, a naďalej pokračovali v spájaní osláv dvoch sestier, keďže vedeli, že ich mladšia dcéra je ústupčivá a nechce iným spôsobom neprijemnosti. Môžeme usúdiť, že častokrát túto skutočnosť zneužívali, i keď to bolo neúmyselné. S podobným prípadom sa stretávame v seriáli *Descendants of the Sun* pri vzťahu dvoch vedľajších postáv, ktoré napriek tomu, že chcú byť vo vzťahu, radšej akceptujú názory okolia, najmä otca Yoon Myung-ju. Ďalej jav môžeme pozorovať aj v seriáli *Doctor John* medzi hlavnými hrdinami a rovnako to je aj v prípade seriálov *Angel's Last Mission: Love*, *Crash Landing On You* či *It's Okay To Not Be Okay*.

V seriáli *Suspicious Partner* (ep. 3) sa stretávame s potlačovaním frustrácie zo strany hlavnej hrdinky voči otcovi zavraždeného, ktorý tvrdí, že ona zabila jeho syna. Hoci ju Jang Moo-young obviňuje z vraždy, Eun Bong-hee zostáva pokojná a namiesto toho, aby sa ohradila, že ona nie je vrahyňou jeho syna, rozhodne sa ukloniť ako ospravedlnenie, že ona je nažive, kým je jeho syn mŕtvý. Eun Bong-hee sa snaží pochopiť Jang Moo-youngov žiaľ, a preto odpovedá pokojne, hoci by mohla byť frustrovaná. Napriek argumentom, že neexistujú voči nej žiadne dôkazy, že by bola vrahyňou, Jang Moo-young na ňu kričí, čo je v jeho prípade pochopiteľné. Na druhej strane Eun Bong-hee zostáva pokojná a vyjadruje úprimnú sústrasť. Je pomerne náročné udržať stoický pokoj, keď ste obvinený z vraždy, avšak Eun Bong-hee sa snaží neprejavovať hocijaké emócie ako rešpekt voči staršiemu, ktorý zároveň stratil syna. Daný jav je pozorovateľný aj v seriáli *The Last Empress* (ep. 1), kedy je v nebezpečenstve korunný princ, neprejavuje žiadne emócie, nakoľko by mohlo dôjsť k strate jeho tváre a rešpektu v spoločnosti. V *Find Me In Your Memory* (ep. 2) môžeme pozorovať jav, pri ktorom sa snaží hlavná hrdinka udržať kibun ostatných, hoci je v danom momente v nevýhode, avšak rozhodne sa zmierniť konflikt neprejavovaním emócií.

Zobrazovanie potláčaných emócií je v kórejských seriáloch zriedkavé, nakoľko sa častejšie stretávame s ich prejavovaním, rebéliou a pod. Ak by sme sa pozreli odhadom, na počet scén, kedy boli emócie potlačené a koľkokrát boli v seriáloch prejavované, zistili by sme, že potlačanie emócií vychádza približne párkrát počas celého seriálu, a naopak prejavovanie emócií, ako napr. frustrácie, vychádza niekoľkokrát za jednu epizódu. Napriek tomu je nutné podotknúť, že keď je v seriáli zobrazované potlačanie emócií, zvyčajne to slúži na neskoršie vyvrcholenie, pri ktorom dochádza k prejavu frustrácie. Aj J. Radošinská podotýka, že vzdor hrdinu voči: „oficiálnym autoritám napĺňa potrebu ordinárnych jedincov, ktorí sú úplne podriadení sociálnym štruktúram a autoritám, vzopriet sa obmedzeniam vlastnej každodennosti.“⁴¹ Istým spôsobom môžeme povedať, že prejavovanie vzdoru, frustrácie či emócií samotných v seriáloch napomáha jedincom prejaviť svoje skutočné emócie. Jav opätovne vychádza z unikovej funkcie, tak ako to spomína aj H. Pravdová. Preto môžeme usúdiť, že prejavovanie emócií v seriáloch neodzrkadľuje skutočnú kórejskú spoločnosť, avšak podotýkame, že ide o seriál, ktorého úlohou je zabaviť, a s tým častokrát aj súvisí prehnané burcovanie emócií, ako to bolo vo všetkých analyzovaných seriáloch.

⁴¹ RADOŠINSKÁ, J: *Teoretické aspekty filmov o superhrdinoch*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2018, s. 27.

4.3 Rešpekt pri stolovaní

Ázijské krajiny majú odlišný spôsob stolovania od západných, pričom môžeme povedať, že každý nemá svoj vlastný tanier, ale zdieľajú viacero druhov jedla, ktoré sú poukladané v strede stola. V Kórei sa pokladá za neslušné, prisvojiť si špecifické jedlo a nepodeliť sa oň s ostatnými. Nakoľko sme chceli identifikovať zobrazovaný rešpekt pri stolovaní, rozdelili sme si stolovanie na stolovanie pri jedení a pri pití. S prejavom rešpektu pri jedení sme sa stretli iba v seriáli *Reply 1988* (ep. 1), kde bolo naznačené, že rodina musí počkať na príchod otca rodiny pred tým, než začnú jesť. A hoci išlo o pomerne dobre zobrazený prejav rešpektu, v skutočnosti Kórejčania najčastejšie začnú jesť až potom, ako začne jesť najstarší, či najvyššie postavený člen rodiny. V tomto prípade však musíme podotknúť, že rodina počkala len na príchod otca rodiny, ale nedočkala kým začne jesť ako prvý. V ostatných pozorovaných seriáloch sme sa s takýmto prejavom opäť nestretli v dôsledku začiatku scén až počas jedla a nie na začiatku.

Prejavenie rešpektu počas pitia alkoholu sme si najlepšie mohli všimnúť v seriáloch, ktorých dej bol istým spôsobom spojený s prácou v nejakej firme či inštitúcii. V seriáli *Suspicious Partner*, ktorý je zasadený v právnickom prostredí, ktoré v typickej kórejskej spoločnosti veľmi závisí od spoločenského konštraktu, si môžeme v epizóde 4 všimnúť ako podriadení nalievajú svojim nadriadeným. Počas nalievania drží podriadený fľašu oboma rukami na znak úcty a rovnako aj keď hlavná hrdinka podáva poháre nadriadeným robí to oboma rukami. V prípade ak je podávaný predmet veľký, predmet sa chytí oboma rukami. Ak je predmet menšieho rozmeru, chytí sa len jednou rukou a druhá sa priloží k telu, alebo sa podoprie predlaktie ruky, ktorá predmet drží. Práve druhý prípad môžeme sledovať pri podávaní pohárov nadriadeným, ktorí poháre prijímajú jednou rukou. Od starších osôb sa neočakáva prijať niečo oboma rukami, najmä ak majú odlišný vek alebo sú vyššie spoločensky postavení.

Ďalší príklad, ktorý vhodne znázorňuje prejav rešpektu, je v seriáli *Reply 1988* (ep. 19). Pri stole sedia starší a mladší, pričom Choi Taek patrí k najmladším. Keď si idú pripíť, Choi Taek odvráti tvár od stola do pravej strany a ruku, ktorou nedrží pohár prikladá k telu na znak rešpektu. Rovnako sme si mohli všimnúť, že pri štrngnutí pohárov, niektoré boli vyššie a naopak, niektoré boli nižšie. Výška pohára pri štrngnutí závisí od veku či postavenia človeka, a tiež sa týmto spôsobom prejavuje úcta a rešpekt, ako akceptácia nadriadenosti jednotlivca v spoločnosti. Okrem iného si môžeme počas scény všimnúť ako si jednotlivci, ktorí sú síce v približne rovnakej vekovej kategórii a majú rovnaké postavenie v spoločnosti, nalievajú alkohol do pohárov navzájom. Na rozdiel od príkladu, ktorý sme uviedli pri seriáli *Suspicious Partner*, musíme poznamenať, že jednotlivci v tejto scéne prijímajú alkohol oboma rukami, čo znamená, že sa navzájom rešpektujú a nepozerajú jeden na druhého ako na menej cenného pre spoločnosť, či ako na podriadeného. V seriáli *Another Miss Oh* (ep. 13) opätovne môžeme sledovať scénu, pri ktorej ľudia pijú, pričom síce nevidíme nalievanie do pohárov, avšak môžeme sledovať vyjadrenie rešpektu prostredníctvom odvrátenia jednotlivcovej tváre od človeka, s ktorým pije.

Okrem iného sme sa stretli aj s prípadom, kedy si jednotlivci nalievajú sami pre seba. Najjasnejšie je tento jav zobrazený v *Reply 1988* (ep. 20), kedy dvaja priatelia sedia v pouličnom stánku určenom pre pitie alkoholu. Spočiatku si môžeme všimnúť, že Sung Sun-woo nalieva Kim Jung-hwanovi do pohárika jednou rukou a tiež to, že Kim Jung-hwan drží pohárik jednou rukou. Medzi dvomi priateľmi nie je nutné, aby bol preukazovaný rešpekt tak viditeľne, ako sa to robí pri starších či nadriadených. Následne scéna poukazuje, že už si navzájom nenalievajú,

ale že si nalievajú alkohol individuálne. Medzi priateľmi je tento akt prijateľný, avšak ak by sa niečo také urobilo v spoločnosti vyššie postavených ľudí, mohlo by sa stať, že by sa vzbudila istá vlna prekvapenia a najmä nepochopenia pre daný čin. S nalievaním jednou rukou sme sa stretli aj v seriáli *Radio Romance* (ep. 9), pričom opätovne išlo o akt medzi rovesníkmi, kde nebolo prejavenie rešpektu nutné. Ako sme už spomínali, prejavenie rešpektu pri jedle bolo omnoho náročnejšie ako identifikovanie prejavu rešpektu pri pití, nakoľko väčšina scén v analyzovaných seriáloch sa uskutočnila už počas požívania jedla a nevšimli sme si žiadne iné možné prejavy rešpektu. Na strane druhej sme si všimli početnosť scén s pitím alkoholu, nakoľko tieto scény odzrkadľujú typickú kórejskú drinking culture. Uvideli sme príklady, s ktorými sme sa stretli v seriáloch, a ktoré najčastejšie a najlepšie odzrkadľujú skutočnú kórejskú spoločnosť, pričom sa scéna s pitím alkoholu zobrazila vždy aspoň jedenkrát v seriáli.

Záver

Kórejská spoločnosť, aj napriek tomu, že sa viac ako polovica obyvateľstva nehlási ku žiadnemu náboženstvu, je minimálne jedným ovplyvnená aj dnes až natoľko, že jej predurčuje sociálny konštrukt a vzťahy v ňom. Konfucianizmus, ktorý prišiel z Číny, ale uchytil sa najmä v Kórei, určil vzťahy medzi rodičmi a deťmi, ale aj ktoré sa dajú aplikovať v širšom kontexte. Jednou z najvýznamnejších a naďalej udržiavaných praktík je rešpekt voči staršiemu, nadriadenému, ale taktiež aj rešpekt samotný. Cieľom nášho príspevku bolo poukázať na jednotlivé každodenné praktiky prejavovania rešpektu a zistiť, či je kórejská kultúra delegovaná ďalej jeho mediálnym zobrazovaním, keďže Hallyu je na vzostupe a čím ďalej, tým viac preniká aj do západnej kultúry.

Rešpekt je prítomný v juhokórejskej kultúre v dvoch sférach: vo verbálnej i neverbálnej. Kórejčania sa učia používať náležité koncovky viet, ktoré predurčujú úroveň úcty a zároveň poukazujú, či sa človek rozpráva s vyššie postaveným, alebo s niekým, kto je na rovnakej sociálnej úrovni. Neverbálne prejavy rešpektu ukrývajú omnoho viac aspektov, ktorých sa musí jednotlivец pridržať. My sme si spomedzi všetkých vybrali tri, z ktorých dva na seba nadväzujú a jeden je komplexnejší, nakoľko obsahuje dva spôsoby prejavovania rešpektu. Ak by sme sa spätne pozreli na analyzované javy, zistili by sme typické prvky, ktoré sú zobrazované v kórejských seriáloch, a ktoré sú zároveň zhodné so skutočnými prejavmi rešpektu. V kórejskej produkcii sa často stretávame s neschopnosťou povedať svoje názory, najmä keď ide o konverzáciu medzi ľuďmi, ktorí majú odlišné postavenie v spoločnosti. Neschopnosť povedať nie, keď niečo nechceme urobiť, alebo mlčanie, keď nechceme oponovať vyššie postavenému je typickejšia v kórejských seriáloch ako v západnej produkcii, kde sa častokrát stretávame s rebéliou a schopnosťou vyjadriť svoje názory. Zastávame názor, že dané rozdiely sú podmienené spoločnosťou, v ktorej boli vytvorené. Tak ako Západ prejavuje vo svojich seriáloch slobodu v spoločnosti, kórejské seriály poukazujú na dôležitosť hierarchickej štruktúry a konfuciánskych hodnôt, ktoré predurčujú, že starší, či vyššie postavený by mal byť rešpektovaný, a jeho želania by mali byť akceptované. Ako príklad by sme mohli uviesť vyjadrenie svojich skutočných názorov. Ak by v americkom seriáli hlavný hrdina vyjadril svoj názor, ktorý by išiel proti názoru ostatným, stal by sa rebelom, ktorý si stojí za svojim názorom a má právo vyjadriť ho. Na druhej strane, ak by sa niečo také stalo v kórejskom seriáli, hlavný hrdina by stratil tvár, ktorá je pre prežitie v súčasnej kórejskej spoločnosti veľmi dôležitá. Keď by sme sa pozreli napr. na dramatickú skladbu západných a kórejských seriálov, zistili by

sme, že sú omnoho odlišnejšie, nakoľko v amerických seriáloch je postava od začiatku definovaná ako niekto, kto vie povedať svoj názor. Inými slovami by sme mohli povedať, že ak je postava v západnej produkcii silná, (väčšinou) je silnou od začiatku. Na druhej strane sú kórejské seriály, ktoré istým spôsobom budujú dej tak, aby sa postava stala silnou, čiže dochádza k prerodu postáv. Práve tento jav sa odzrkadľuje v scénach, kedy je postava neschopná povedať, čo si skutočne myslí, potláča svoje pocity a pod., kým nepríde bod zlomu, ktorý poukáže na prerod slabšej postavy v silnú. Aj preto je z tohto dôvodu odzrkadľovanie neschopnosti oponovať, používať biele lži či potláčanie skutočných emócií dôležité pre kórejskú tvorbu, hoci ide o zobrazovanie skutočnej kórejskej spoločnosti. Na druhej strane je etiketa pri stolovaní, ktorá je špecifická najmä pre východnú Áziu. Prejavy rešpektu pri stolovaní, ako sú napríklad čakať na najstaršieho či najvyššie postaveného kým začne jesť, je pri stolovaní jedným z javov, ktoré sme pozorovali, avšak išlo o málo zobrazovaný jav v kórejských seriáloch. Pri sledovaní etikety počas pitia alkoholu sme si všimli zaujímavé javy, ktoré všeobecne v západnej kultúre nemáme. Používanie oboch rúk pri nalievaní alebo odvrátenie sa od stola pri pití z pohára je v Kórei bežným prejavom rešpektu, ktorý je na Západe cudzím, čo poukazuje aj na rozdielnosť v prejavovaní rešpektu vo všeobecnosti. Tento skúmaný jav bol pozorovateľný len prípadoch, keď spolu pili ľudia s rozdielnym sociálnym postavením alebo mali odlišný vek. Na rozdiel od potláčania emócií a pod., etiketa pri stolovaní len málokedy dokázala pohnúť dejom či poukázať na vývoj postavy ako takej, pričom by sme mohli povedať, že niekedy sa mohol zmeniť pohľad na osobu počas daných scén, avšak ani v jednom z analyzovaných seriálov to nebolo v dôsledku prejavovania rešpektu pri pití či jedení.

Vo všeobecnosti sme zistili, že kórejské seriály odzrkadľujú prvky rešpektu v modernej spoločnosti, pričom približne 4 seriály nezodpovedali nami analyzovaným javom, nakoľko boli: 1. dejovo postavené medzi rovesníkmi, 2. neobsahovali scény, kde by sme javy mohli pozorovať, 3. slúžili na vývoj postavy či deja. Seriál *Tempted* neobsahoval typické scény, ktorých by sme mohli sledovať javy, a preto sme ich ako príklady neuviedli. Dej *Extraordinary You* bol postavený v školskom prostredí jednej triedy, takže sme neboli schopní identifikovať potrebné scény pri preukazovaní rešpektu či potláčaní emócií, nakoľko tieto javy súviseli s vývojom deja. Okrem iného mali byť postavy v seriáli maloleté, a preto sme nemali možnosť sledovať etiketu stolovania pri pití. Prostredníctvom analýzy sme zistili, že v seriáloch sú teda zobrazované prvky, ktoré zodpovedajú reálnemu prejavu rešpektu, avšak sú podané typickým masovým spôsobom, ktorý má byť pre divákov lákavý. Napriek odzrkadľovanej realite sú jednotlivé scény spracované tak, že ponúkajú zábavu a umožňujú divákovi uniknúť zo silne konštruovanej spoločnosti.

Literatúra a zdroje

AKBARI, A.: Spider-Web Lattice vs. Iceberg Theory: Which One Holds Sway over in Cultural Translation? In: *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 2016, Vol. 2, č. 4. s. 54-72. [online]. [cit. 2021-06-27].

Dostupné na: <https://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/article/view/171/182>

BLOOM, I. (ed.): *Mencius*. New York : Columbia University Press, 2009. 208 s. ISBN 9780231122047.

- CHENG, L.: *Berkshire Encyclopedia of China*. Great Barrington : Berkshire Publishing Group, 2009. 2800 s. ISBN 9780977015948.
- DARWALL, S. L.: Two Kinds of Respect. In: *Ethics*, 1977, vol. 88, č. 1, s. 36-49. [online]. [cit. 2021-06-27]. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/2379993?read-now=1&refreqid=excelsior%3A79633793f0e147f4f9335e4d11f6a3b2&seq=3#page_scan_tab_contents
- DE MENTE, B. L.: *Etiquette Guide to Korea*. Tokio, Rutland, Vermont, Singapore : TUTTLE Publishing, 2008. 191 s. ISBN 9780804845205.
- FEUCHTWANG, S.: Chinese religions. In: WOODHEAD, L. - FLETCHER, P. - KAWANAMI, H. - SMITH, D.: *Religions in the Modern World: Traditions and transformations*. London, New York : Routedge, 2002. s. 100-124. ISBN 0203398491.
- HOFSTEDE, G. – HOFSTEDE, G. J. – MINKOV, M.: *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. New York : McGraw-Hill, 2010. 576 s. ISBN 9780071664189.
- KOHL, L. R.: *Learning to Think Korean.: A Guide to Living and Working in Korea*. London : Nicholas Brealey Publishing, 2001. 208 s. ISBN 9781877864872.
- MACINTYRE, A.: *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2007. 286 s. ISBN 9780268035044.
- PRAVDOVÁ, H.: *Determinanty kreovania mediálnej kultúry*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2009. 359 s. ISBN 9788081051135.
- RADOŠINSKÁ, J.: *Teoretické aspekty filmov o superhrdinech*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2018. 169 s. ISBN 9788081059490.
- SAHLINS, M.: *Stone Age Economics*. Chicago, New York : Aldine – Atherton, 1972. 348 s. ISBN 0202010988.
- SEDLÁKOVÁ, R.: *Výzkum médií*. Praha : Grada Publishing, 2014. 539 s. ISBN 9788024735689.
- SOUKUP, M.: *Kultura: Biokulturologická perspektiva*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2011. 367 s. ISBN 9788087378960.
- VAN NORDEN, B. W.: *Mengzi: with Selections from Traditonal Commentaries*. Indianapolis : Hackett Publishing Company, Inc, 2008. 207 s. ISBN 9781603848541.
- WATSON, B.: *The Analects of Confucius*. New York : Columbia University Press, 2007. 162 s. ISBN 9780231141642.
- WERNER, K.: *Náboženské tradice Asie*. Bratislava : CAD Press, 2009. 425 s. ISBN 9788088969303.

Internetové zdroje

- KIM, S.: *[Kim Seong-kon] Is Korea a capitalist country?* [online]. [cit. 2021-08-19]. Dostupné na: <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20141118001115>
- Religion*. [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné na: <https://www.korea.net/AboutKorea/Korean-Life/Religion>
- The hidden meanings of yin and yang – John Bellaimey*. [online]. [cit. 2021-07-01]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=ezmR9Attpyc>

Respect in Korean Culture and its Media Representation

The article focuses on respect in Korean culture, which can be noticed in everyday rituals and practices. In the age of globalization, we encounter the clash of cultures, therefore non-Korean territories come to contact with Korean culture. Korean TV series is one of the representatives of the Hallyu, hence the article focuses on the comparison of media portrayed respect and of its real execution. The article also introduces the possibility of learning the culture through watching Korean TV series. Through analysis of the specific phenomena such as inability to say no, suppressing one's feelings and dining etiquette, we learnt that Korean TV series adhere and realistically portray social exhibition of respect, meanwhile still using features of mass culture, which helps to viewers escape their everyday responsibilities or social bonds.

Bc. Bianka Francistyová

Katedra masmediálnej komunikácie, FMK UCM
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
francistyova1@ucm.sk

Bc. et Mgr. Lucia Škripcová, PhD.

Katedra masmediálnej komunikácie, FMK UCM
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
lucia.skripcova@ucm.sk